

نقش عفاف زنان در ازدواج موفق از منظر قرآن کریم

فاطمه جعفری زاده^۱

چکیده

ازدواج در قرآن کریم به عنوان سنتی الهی و عامل سکونت، آرامش و تکامل انسان معرفی شده است. در این میان، عفاف و حیا جایگاهی بنیادین در شکل‌گیری خانواده سالم و ازدواج موفق دارند. قرآن کریم با تأکید بر عفاف، نه تنها آن را ضامن سلامت فرد و جامعه می‌داند، بلکه آن را مقدمه‌ای برای تحقق مودت، رحمت و اعتماد متقابل در زندگی زناشویی معرفی می‌کند. هدف این پژوهش، بررسی نقش عفاف زنان در موفقیت ازدواج از منظر قرآن کریم است. روش تحقیق به صورت کتابخانه‌ای، توصیفی و تحلیلی انجام گرفته است یافته‌ها نشان می‌دهد که عفاف نقشی بنیادین در موفقیت ازدواج ایفا می‌کند؛ به گونه‌ای که با ایجاد اعتماد میان همسران، بستر لازم برای شکل‌گیری محبت و مودت را فراهم می‌آورد. همچنین رعایت عفاف به سلامت روانی و جسمی زوجین کمک کرده و زمینه طهارت نسل و تربیت فرزندان صالح را مهیا می‌سازد. افزون بر این، عفاف نقشی معنوی در تعالی روح و نزدیک ساختن خانواده به ارزش‌های الهی دارد. مجموعه این عوامل سبب استحکام بنیان خانواده و پایداری ازدواج در پرتو آموزه‌های قرآن کریم می‌شود.

واژگان کلیدی: عفاف، حیا، ازدواج موفق، تقوا، خانواده

^۱ طلبه سطح دو، حوزه فاطمه الزهرا بم

۱. مقدمه

ازدواج در فرهنگ اسلامی و به‌ویژه در قرآن کریم، جایگاهی رفیع دارد و به‌عنوان یکی از سنت‌های الهی برای تکامل معنوی، آرامش روانی و تعالی اجتماعی انسان معرفی شده است.^۱ قرآن کریم در آیه‌ای بنیادین می‌فرماید: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً».^۲ این آیه، هدف اصلی ازدواج را ایجاد آرامش همراه با محبت و رحمت بیان می‌کند، که تنها در سایه ارزش‌های اخلاقی و دینی، به‌ویژه عفاف و حیا، تحقق می‌یابد.

عفاف، به‌عنوان خویشتنداری درونی و تعادل در رفتار، از مهم‌ترین ارزش‌هایی است که قرآن کریم بر آن تأکید دارد. خداوند در سوره نور می‌فرماید: «وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ...»^۳ و «قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ».^۴ این آیات، عفاف را به‌عنوان حفظ نگاه و پاکدامنی برای هر دو جنس معرفی کرده و آن را عامل پاکیزگی روح و سلامت اخلاقی جامعه می‌دانند.^۵ همچنین، در سوره احزاب، خداوند به زنان پیامبر (ص) دستور می‌دهد: «فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى».^۶ این آیات، عفاف را در گفتار و رفتار عقیفانه و پرهیز از خودنمایی جاهلانه تعریف می‌کنند، که نه تنها به حفظ کرامت زنان در تعاملات اجتماعی کمک می‌کند، بلکه به‌طور غیرمستقیم، با ایجاد زمینه برای روابط سالم، به انتخاب همسر عفیف و استحکام بنیان خانواده منجر می‌شود.

نمونه‌ای عملی از عفاف در رفتار، در داستان حضرت موسی (ع) و دختران شعیب (ع) دیده می‌شود: «فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ».^۷ این آیه، رفتار دختر شعیب را با «استحیاء» وصف می‌کند، که نمود عملی عفاف در تعاملات اجتماعی است و الگویی برای روابط عقیفانه ارائه

^۱ مطهری، نظام حقوق زن در اسلام

^۲ روم: ۲۱

^۳ نور: ۳۱

^۴ نور: ۳۰

^۵ مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۴

^۶ احزاب: ۳۲-۳۳

^۷ قصص: ۲۵

می‌دهد.^۱ همچنین، قرآن عفاف را با تقوا پیوند می‌دهد: «ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ»^۲. که نشان‌دهنده پاکیزگی روح و طهارت دل از طریق رعایت عفاف است.

پیامبر اکرم (ص) نیز فرموده‌اند: «إِذَا تَزَوَّجَ الْعَبْدُ فَقَدْ اسْتَكْمَلَ نِصْفَ الدِّينِ، فَلْيَتَّقِ اللَّهَ فِي النِّصْفِ الْبَاقِي»^۳. این حدیث دلالت دارد که ازدواج، با فراهم آوردن بستری برای حفظ عفاف و دوری از گناه، نیمی از دین را کامل می‌کند. دلالت تضمینی این حدیث بر عفاف از این جهت است که ازدواج، نیازهای عاطفی و جنسی را در چارچوب شرعی تأمین کرده و از انحرافات اخلاقی جلوگیری می‌کند، که این امر به‌ویژه در مورد زنان، با تأکید قرآن بر حفظ فرج و غض بصر^۴، به استحکام خانواده و موفقیت ازدواج منجر می‌شود.

در شرایطی که تهاجم فرهنگی موجب تضعیف ارزش‌های اخلاقی و فروپاشی خانواده‌ها شده، بازخوانی آموزه‌های قرآنی درباره عفاف ضرورتی جدی است. نقش عفاف زنان در موفقیت ازدواج، نیازی عملی و راهبردی برای جامعه اسلامی بوده و بررسی پژوهش‌های مرتبط، اهمیت آن در تحکیم خانواده و روابط زناشویی را روشن می‌سازد.

بررسی‌های انجام‌شده درباره عفاف و حجاب نشان می‌دهد که این دو مفهوم در استحکام روابط خانوادگی، موفقیت ازدواج و رضایتمندی زناشویی نقش بنیادین دارند. پژوهش رضایی و مرزبان^۵ نشان داد زنانی که با عفت و حجاب در خانواده زندگی می‌کنند، به الگوهای قرآنی در نقش همسری و مادری نزدیک‌تر بوده و رعایت حیا موجب استحکام پیوند زناشویی و پیشگیری از آسیب‌های خانوادگی می‌شود. وهابی‌فر^۶ نیز تأکید می‌کند که شالوده ازدواج موفق بر ایمان و پاکدامنی استوار است و عفاف زنانه نقش مهمی در ارتقای حیات روحی و تحکیم بنیان خانواده دارد. همچنین پژوهش باقرگرگین و همکاران^۷ با رویکرد پیمایشی-همبستگی روی ۲۹۱ دانشجوی زن متأهل نشان داد پابندی به حجاب و عفاف رابطه مثبت و معناداری با رضایتمندی

^۱ طباطبایی، المیزان، ج ۱۶، ص ۳۵

^۲ نور: ۳۰

^۳ بیهقی، السنن الکبری، ج ۷

^۴ نور: ۳۱

^۵ رضایی و مرزبان، تأثیر عفاف و حجاب زنان در خانواده از منظر قرآن کریم

^۶ وهابی‌فر، طهارت باطنی و نقش عفاف در ازدواج موفق و تاثیر آن در روح انسان

^۷ باقرگرگین و همکاران، بررسی رابطه پابندی به عفاف و حجاب با رضایتمندی زناشویی و کارایی خانواده با تأکید بر آموزه های قرآن کریم

زناشویی و کارایی خانواده دارد. در ادامه، حسن‌پور و همکاران^۱ بیان کردند نوع پوشش و رعایت حجاب اسلامی در انتخاب همسر و استحکام خانواده نقش مهمی دارد و رعایت اصول پوشش اسلامی علاوه بر تأثیر بر هویت فردی، به پایداری پیوند زناشویی و تحکیم نهاد خانواده منجر می‌شود. زارع^۲ با روش داده‌بنیاد نشان داد عفاف و حجاب دارای دو جنبه سلبی و ایجابی هستند؛ جنبه سلبی شامل پرهیز از پوشش نامناسب و کاهش ارزش انسانی زن، و جنبه ایجابی شامل تقوا، سلامت اخلاقی جامعه، احترام به مقام زن و تحکیم روابط خانوادگی است. در نهایت کاظمی^۳ با رویکرد روان‌شناسی اسلامی بر اهمیت فضایل حیا و عفاف در روابط زناشویی و سلامت روانی همسران تأکید کرده و آن را یکی از عوامل مهم دوام و پایداری خانواده می‌داند.

این تحقیق از سه جنبه دارای اهمیت است: از نظر نظری با تبیین جایگاه عفاف در قرآن، پیوند اخلاق، اعتماد و استحکام خانواده را روشن کرده و چارچوبی برای الگوی اسلامی ازدواج موفق در برابر نظریه‌های غربی ارائه می‌دهد. از نظر علمی با روش توصیفی - تحلیلی و استناد به تفاسیر معتبر همچون المیزان و نمونه نشان می‌دهد که عفاف تنها یک فضیلت فردی نیست، بلکه پیامدهای گسترده خانوادگی و اجتماعی دارد و بهره‌گیری از منابع کلاسیک و معاصر بر اعتبار و روزآمدی آن می‌افزاید. از نظر کاربردی نیز یافته‌ها می‌تواند در مشاوره ازدواج، آموزش و سیاست‌گذاری فرهنگی به کار گرفته شود و با تأکید بر عفاف، به کاهش طلاق، تقویت اعتماد و ارتقای فرهنگ خانوادگی کمک کرده و زمینه ترویج سبک زندگی اسلامی را فراهم کند.

روش این پژوهش، کتابخانه‌ای - توصیفی - تحلیلی است و با بهره‌گیری از آیات قرآن کریم و دیدگاه مفسران، به تحلیل نقش عفاف در شکل‌گیری ازدواج موفق می‌پردازد. هدف اصلی پژوهش، تبیین جایگاه عفاف در ایجاد آرامش، اعتماد و استحکام خانواده است. اهداف فرعی نیز شامل بررسی پیامدهای مثبت و منفی عفاف در زندگی مشترک و تحلیل نظرات تفسیری پیرامون آیات مرتبط است.

سؤال اصلی پژوهش این است: عفاف زنان از منظر قرآن کریم چه نقشی در موفقیت ازدواج ایفا می‌کند؟

^۱ حسن‌پور و همکاران، تأثیر نوع پوشش بر ازدواج

^۲ زارع، طراحی الگوی مفهومی حجاب و عفاف از دیدگاه قرآن و احادیث و دلالت‌های تربیتی آن

^۳ کاظمی، نقش حیا و عفاف در جامعه و تحکیم بنیان خانواده

سؤالات فرعی نیز عبارت‌اند از:

- عفاف چه ارتباطی با آرامش و محبت در زندگی مشترک دارد؟
- بی‌عفتی چه پیامدهایی بر بنیان خانواده دارد؟
- آموزه‌های قرآنی درباره عفاف چگونه می‌تواند در سبک زندگی اسلامی و روابط خانوادگی به کار گرفته شود؟

بر این اساس، فرضیه‌های پژوهش چنین است:

- عفاف زنان، عاملی کلیدی در تحقق ازدواج موفق است.
- عفاف موجب اعتماد متقابل و استحکام بنیان خانواده می‌شود.
- بی‌عفتی سبب سستی روابط خانوادگی و فروپاشی ازدواج است.

در مجموع، قرآن کریم با ارائه الگوهای عفاف در قالب آیات متعدد، مسیر دستیابی به ازدواج موفق را نشان داده است. پژوهش حاضر تلاشی است در جهت تبیین این حقیقت که عفاف نه یک توصیه اخلاقی صرف، بلکه یک اصل بنیادین برای دوام و موفقیت نهاد خانواده در جامعه اسلامی است.

۲. مبانی نظری و مفاهیم کلیدی

۱.۲. تعریف عفاف از منظر قرآن و روایات

واژه «عفاف» در لغت به معنای خویش‌تداری، خودداری و نگه‌داشتن نفس از اموری است که عقل و شرع آن را ناپسند می‌دانند. ریشه‌ی این واژه از «عَفَّ» به معنای امساک و پرهیز می‌آید.^۱ در قرآن کریم، مفهوم عفاف در قالب واژگان متعددی بیان شده است. خداوند درباره کسانی که به دلیل فقر توانایی ازدواج ندارند می‌فرماید: «وَلَيْسَتَنَّعِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ»^۲؛ یعنی کسانی که امکان ازدواج ندارند، باید با عفاف و خویش‌تداری خود را حفظ

^۱ ابن‌منظور، لسان العرب، ج ۹

^۲ نور: ۳۳

این بیان نشان می‌دهد که عفاف فضیلتی فردی و هم‌زمان بنیان تمام ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی است.

امام صادق (ع) نیز می‌فرماید: «الْعَفَافُ زِينَةُ الْفَقْرِ، وَ الشُّكْرُ زِينَةُ الْغِنَى»؛ عفت زینت فقر است و شکر زینت غنا^۱. این روایت بیانگر آن است که عفاف ارزش ذاتی دارد و حتی در شرایط سخت زندگی، عامل حفظ کرامت انسان است. برای زنان در محیط خانواده، این ویژگی نقش تعیین‌کننده‌ای در جلب اعتماد همسر و ایجاد آرامش دارد.

همچنین پیامبر اکرم (ص) در حدیثی فرموده‌اند: «مَا اسْتَفَادَ امْرُؤٌ مُسْلِمٌ فَائِدَةً بَعْدَ الْإِسْلَامِ أَفْضَلَ مِنْ زَوْجَةٍ مُسْلِمَةٍ تَسْرُهُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهَا، وَتُطِيعُهُ إِذَا أَمَرَهَا، وَتَحْفَظُهُ إِذَا غَابَ عَنْهَا فِي نَفْسِهَا وَمَالِهِ»؛ هیچ مسلمانی پس از اسلام نعمتی بهتر از همسر پاکدامن و مسلمان به دست نمی‌آورد؛ همسری که با نگاه به او آرام گیرد، از او فرمان‌برداری کند و در غیاب شوهر، حافظ جان و مال او باشد^۲. این روایت نشان می‌دهد که عفاف و پاکدامنی همسر، اصلی‌ترین رکن آرامش و موفقیت در زندگی زناشویی است.

مفسران قرآن کریم در تفسیر آیات مرتبط با عفاف، به‌ویژه آیات ۳۰ و ۳۱ سوره نور، بر نقش آن در استحکام ازدواج و سلامت جامعه تأکید کرده‌اند: «قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ * وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَعْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا»^۳.

علامه طباطبایی: در تفسیر المیزان، ذیل این آیات، عفاف را عاملی برای پاکیزگی روح و سلامت جامعه می‌داند. وی تأکید دارد که رعایت غض بصر و حفظ فرج توسط زنان و مردان، از انحرافات اخلاقی جلوگیری کرده و به اعتماد و استحکام در روابط زناشویی کمک می‌کند^۴.

طبرسی: در مجمع‌البیان، ذیل آیات نور: ۳۰-۳۱، عفاف زنان را عاملی برای حفظ امنیت اخلاقی در جامعه و ازدواج معرفی می‌کند. او معتقد است که رعایت پوشش و حریم‌ها، نه تنها کرامت زنان را حفظ می‌کند، بلکه به اعتماد متقابل و پایداری پیوند زناشویی منجر می‌شود^۵.

^۱ بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۳۵۳

^۲ کنز العمال، ج ۱۶، ص ۳۹۷

^۳ نور: ۳۰-۳۱

^۴ طباطبایی، المیزان، ج ۱۵، ص ۱۱۵

^۵ طبرسی، مجمع‌البیان، ج ۷، ص ۲۱۶

مکارم شیرازی: در تفسیر نمونه، ذیل آیات مذکور، عفاف را مهم‌ترین عامل تحکیم روابط زناشویی می‌داند. او معتقد است که پایبندی زنان به غض بصر و حفظ عفت، اعتماد شوهر را جلب کرده و زمینه‌ساز مودت و آرامش در ازدواج می‌شود.^۱

هم روایات اهل بیت (ع) و هم تفاسیر معتبر قرآن کریم، عفاف را نه یک امر فردی محدود، بلکه یک اصل جامع و بنیادین برای استحکام خانواده و موفقیت در ازدواج معرفی کرده‌اند. عفاف موجب اعتماد، آرامش، امنیت اخلاقی و حفظ کرامت انسانی می‌شود و به همین دلیل در منابع دینی، جایگاه ویژه‌ای برای آن در نظام خانواده ترسیم شده است.

۶. نتیجه‌گیری

قرآن کریم با تأکید بر اهمیت عفاف، زمینه‌ساز شکل‌گیری خانواده‌ای سالم، پایدار و الهی می‌گردد. عفاف تنها محدود به رعایت پوشش ظاهری و حدود رفتاری نیست، بلکه شامل پاکدامنی در اندیشه، گفتار و روابط اجتماعی نیز می‌شود. رعایت عفاف موجب ایجاد اعتماد، آرامش و مودت میان زن و شوهر شده و خانواده را به محیطی امن برای رشد معنوی و عاطفی تبدیل می‌کند.

در بررسی آیات قرآن همچون «الطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ»^۲ و «لَتَسْكُنُوا إِلَيْهَا»^۳، نشان می‌دهد که ازدواج موفق بر پایه پاکدامنی و عفاف شکل می‌گیرد. عفاف زنان، به ویژه در انتخاب همسر، نقش مهمی در استحکام پیوند زناشویی و تداوم مودت دارد. در مقابل، نادیده گرفتن این اصل اخلاقی و قرآنی می‌تواند پیامدهایی چون بی‌اعتمادی، خیانت، ضعف روابط عاطفی و نهایتاً فروپاشی خانواده را به همراه داشته باشد. از منظر روایات و تفاسیر نیز اهمیت عفاف بارها مورد تأکید قرار گرفته است. اهل بیت (ع) همسر عفیف را نعمتی الهی دانسته‌اند که آرامش روحی و سلامت اجتماعی^۴ را به همراه دارد و مفسران بزرگی همچون علامه طباطبایی و طبرسی، عفاف را رکن

^۱ مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۲، ص ۴۶۷

^۲ نور: ۲۶

^۳ روم: ۲۱

^۴ نهج البلاغه، حکمت ۲۲۴

اصلی حفظ کیان خانواده برشمرده‌اند. بنابراین، آموزه‌های دینی در این حوزه هم نقش پیشگیرانه از انحرافات اخلاقی دارند و هم در تقویت انسجام خانوادگی اثرگذارند.

یافته‌های پژوهش نشان داد که ترویج عفاف در سطح جامعه تنها به نفع خانواده‌ها نیست، بلکه تأثیرات گسترده‌ای بر سلامت روانی جامعه، کاهش تنش‌های اجتماعی و ارتقای امنیت اخلاقی دارد. خانواده، به‌عنوان کوچک‌ترین واحد اجتماعی، در صورت پایبندی به عفاف، می‌تواند بستری مناسب برای پرورش نسل‌های سالم، مؤمن و مسئولیت‌پذیر فراهم آورد. بنابراین، سیاست‌گذاری‌های فرهنگی و تربیتی باید بیش از پیش بر تقویت فرهنگ عفاف و حیا تمرکز کنند. آموزش و پرورش، رسانه‌ها، نهادهای دینی و خانواده‌ها نقش مستقیم در این زمینه دارند و توجه به این اصل می‌تواند هم بنیان خانواده را تحکیم بخشد و هم الگویی مناسب برای مقابله با تهدیدات فرهنگی و اجتماعی معاصر ارائه کند.

در نهایت، عفاف نه تنها یک فضیلت فردی، بلکه عاملی بنیادین برای پایداری ازدواج و سلامت جامعه است. این یافته‌ها می‌توانند به‌عنوان راهبردی کلان در طراحی برنامه‌های تربیتی و فرهنگی مورد استفاده قرار گیرند تا جامعه‌ای متعادل، اخلاقی و دارای خانواده‌های مستحکم شکل گیرد.

منابع و مآخذ

قرآن کریم
نهج‌البلاغه

منابع فارسی

۱. باقرگرگین، فاطمه؛ زمانی، حامد؛ جمالی، حسن، «بررسی رابطه پایبندی به عفاف و حجاب با رضایتمندی زناشویی و کارایی خانواده با تأکید بر آموزه‌های قرآن کریم در بین دانشجویان زن متأهل دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر در سال تحصیلی ۱۳۹۷»، نشریه مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، شماره ۸۸، ۱۴۰۰ هـ.ش، صص ۸۸۲-۸۶۷، بازیابی از: <https://www.magiran.com/p2372483>

۲. بیهقی، احمد بن حسین.. السنن الکبری. بیروت: دار الکتب العلمیة. (۴۵۸ق).

۳. حسن پور، ناصر؛ پودینه، علیرضا؛ مرادی، فاطمه، «تأثیر نوع پوشش بر ازدواج: مطالعه‌ای بر ۶۰ دانشجوی پسر و دختر دانشگاه آزاد اسلامی زاهدان»، ۱۴۰۳ هـ.ش، بازیابی از: <https://civilica.com/doc/2124331>
۴. رضایی، حمید؛ مرزبان، فرشته، «تأثیر عفاف و حجاب زنان در خانواده از منظر قرآن کریم»، پنجمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های دینی و اسلامی، حقوق، علوم تربیتی و روانشناسی، تهران، ۱۳۹۹ هـ.ش، بازیابی از: <https://civilica.com/doc/1143993>
۵. زارع، یعقوب، «طراحی الگوی مفهومی حجاب و عفاف از دیدگاه قرآن و احادیث و دلالت‌های تربیتی آن (مبتنی بر استراتژی)»، فصلنامه پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، شماره ۱، ۱۴۰۲ هـ.ش، صص ۵۱-۲۷، بازیابی از: <https://www.magiran.com/p2683698>
۶. زمخشری، محمود بن عمر.. الکشاف عن حقائق التنزیل و عیون الأقاویل فی وجوه التأویل. بیروت: دار الکتب العلمیة. (۴۶۷-۵۳۸ ق).
۷. طباطبایی، محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ترجمه: سید محمدباقر موسوی همدانی، قم: دفتر انتشارات اسلامی، چاپ هشتم، ۱۳۶۸ هـ.ش.
۸. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ترجمه: جمعی از مترجمان، تهران: ناصر خسرو، چاپ دوم، ۱۳۷۲ هـ.ش.
۹. فخر رازی، محمد بن عمر.. التفسیر الکبیر (مفاتیح الغیب). بیروت: دار احیاء التراث العربی. (۵۴۴ هـ ق در ری - ۶۰۶ هـ).
۱۰. کاظمی، حامد، «نقش حیا و عفاف در جامعه و تحکیم بنیان خانواده: رویکردی از منظر روانشناسی اسلامی»، آفاق علوم انسانی، شماره ۸، ۱۴۰۳ هـ.ش، صص ۵۸-۴۹.
۱۱. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، تحقیق: علی اکبر غفاری، تهران: دارالکتب الإسلامیة، چاپ چهارم، ۱۳۶۵ هـ.ش.
۱۲. متقی هندی، علی بن حسام‌الدین.. کنز العمال فی سنن الأقوال و الأفعال. بیروت: مؤسسه الرسالة. (م ۹۷۵ یا ۹۷۷ هـ).
۱۳. مجلسی، محمدباقر.. بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار. بیروت: مؤسسه الوفاء. (۱۰۳۷-۱۱۱۰ هجری).
۱۴. مطهری، مرتضی، نظام حقوق زن در اسلام، قم: صدرا، چاپ پنجم، ۱۳۷۷ هـ.ش.
۱۵. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ اول، ۱۳۷۴ هـ.ش.
۱۶. نوری طبرسی، حسین، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، قم: مکتبه الإسلامیة، چاپ سوم، ۱۴۰۸ هـ.ق.

۱۷. وهابی فر، نصرت‌اله، «طهارت باطنی و نقش عفاف در ازدواج موفق و تأثیر آن در روح انسان»، نهمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های دینی، علوم اسلامی، فقه و حقوق در ایران و جهان اسلام، تهران، ۱۴۰۲ هـ.ش.
۱۸. حجازی پور، زهرا و سیاح شعاع، زینب و حیدری ارفع، طیبیه، نقش حجاب و عفاف بر امنیت روانی خانواده، سومین همایش ملی تحکیم و تعالی بنیان خانواده، بوشهر، ۱۴۰۳ هـ.ش.
۱۹. محمودی، مهدی و کشاورزبان، محمدتقی، نقش عفاف و حجاب در تحکیم خانواده و کاهش آسیب‌های اجتماعی، اولین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی، علوم اجتماعی و علوم انسانی، ۱۳۹۹ هـ.ش.
۲۰. البرز، الهه، نقش عفاف و حجاب بر سلامت روانی زنان، پانزدهمین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی، مشاوره و علوم تربیتی، ۱۴۰۱ هـ.ش.
۲۱. مطیرزاده معرف، سکینه و محمدی، محمد مهدی و هاشمی، سیدمحسن، بررسی تأثیر حجاب بر بهداشت جسمی و روانی زنان، همایش نگرش علمی و کاربردی به عفاف و حجاب، تهران، ۱۳۹۶ هـ.ش.
۲۲. خان‌بابایی، مینو و صف‌آراء، مریم، نقش عفاف و حجاب در تعالی معنوی از منظر سیره حضرت زینب (ع)، همایش نگرش علمی و کاربردی به عفاف و حجاب، تهران، ۱۳۹۶ هـ.ش.